

NL6089 1635 0
KARINA 359
10-02-2019
MR PROTEIN
1005

**BOER
AAN HET
ROER.**

**HANDBOEKJE
VOOR
AGRARIËRS**

**KRUIDEN
ZAAIEN
DOE JE ZO!**

VOORWOORD

Alstublieft, een handboek voor kruidenrijk grasland. De wens voor dit boekje is ontstaan uit de kruiden-doorzaaiactie van Boer aan het Roer in september 2022. Zo'n 130 ha grasland is toen in één week doorgezaaid. Door de deelnemers bij zogeheten leertafels te betrekken, werden voor iedereen de verschillen tussen management van grasland en kruiden inzichtelijk. Tijdens deze studiebijeenkomsten met veel praktische informatie kwam het verzoek om een naslagwerkje met de belangrijkste informatie. Bij deze!

T-SLOT

Het doorzaaien van grasland heeft een discutabele reputatie. Het resultaat valt vaak tegen, waardoor veel boeren kiezen voor scheuren en opnieuw inzaaien. Voor het gewas werkt dat, maar het is een aanslag op het bodemleven en het gehalte organische stof in de bodem. Bij de pilot Doorzaaien van kruidenrijk grasland zonder te scheuren binnen de Regio Deal Foodvalley deden een aantal boeren ervaring op met de Novag T-slot machine, en onder welke omstandigheden doorzaaien met kruiden wél succesvol kan zijn. De T-slot-zaaimethode werkt echt anders dan de gangbare doorzaaimachines.

KENNIS

Goed nieuws: de Novag is beschikbaar in de Gelderse Vallei! Succesvol kruidenrijk grasland komt zo voor meer agrariërs in de lijn der mogelijkheden, maar dit type grasland krijgen en behouden vereist meer en andere kennis dan alleen de juiste machine. Als u inmiddels kruidenrijke percelen op uw bedrijf heeft, is dit boekje een handzaam naslagwerk. Als u kruidenrijk grasland overweegt, helpt dit handboekje om eventuele twijfels weg te nemen en op tijd de juiste keuzes te maken. Fijn dat u interesse heeft in kruidenrijk grasland, want het kan veel voordelen bieden voor de bodem- en waterkwaliteit.

SPONSWERKING

Water en bodem zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Verbeteren van de bodemkwaliteit zorgt ervoor dat het gewas water en voedingsstoffen beter kan opnemen uit de bodem. Daardoor verlies je minder nutriënten. Door te zorgen voor een dik en gevarieerd wortelpakket onder het gewas werk je met het bodemleven aan de opbouw van organische stof. Daardoor krijgt de bodem een betere sponswerking, stroomt kostbaar water niet weg en voorkom je verdroging. Kruidenrijk grasland kan een aanzienlijke bijdrage leveren aan een gezonde bodem.

FINETUNEN

Kruidenrijk grasland is niet alleen beter voor water en bodem, maar biedt ook agrariërs veel potentie. Regelgeving, bijvoorbeeld bemestingsnormen, wordt steeds strikter. Waterschap Vallei en Veluwe en LTO Noord willen naast de boeren staan en samen met hen ontdekken wat er wél mogelijk is. Werken aan de bodem kun je beschouwen als het finetunen van processen door middel van veel knoppen, die ook nog eens invloed hebben op elkaar. Hopelijk helpt dit handboek bij het draaien aan de juiste knoppen voor een succesvol kruidenrijk grasland!

Met vriendelijke groeten,

Manon Scholte

Waterschap Vallei en Veluwe

Kirsten Snels

LTO Noord

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	pag. 4
Hoofdstuk 1: Analyse van je perceel	pag. 5
Hoofdstuk 2: Maak een bodembeheerplan	pag. 6
Hoofdstuk 3: Voorbereiden	pag. 7
Hoofdstuk 4: Bemesting	pag. 8
Hoofdstuk 5: Doorzaaien en beheren	pag. 10
Hoofdstuk 6: Kruiden en hun specifieke eigenschappen	pag. 11
Hoofdstuk 7: Zaaien en oogsten	pag. 12
Hoofdstuk 8: Veelgestelde vragen	pag. 13
Hoofdstuk 9: Hoe verder?	pag. 14
Meer leren over bodem en waterkwaliteit?	pag. 15
Meer doen in de Foodvalley regio?	pag. 16

Colofon: *Tekst en eindredactie:* Carola van Ruiswijk – Mosselman (CHE) en Ilona Baan – van Egdom (LTO Noord)
Vormgeving: Elba\REC · *Drukkerij:* Multicopy Ede

DEZE BROCHURE IS EEN UITGAVE VAN BOER AAN HET ROER. BOER AAN HET ROER IS ONDERDEEL VAN DE REGIO DEAL FOODVALLEY.

De Regio Deal Foodvalley is een samenwerking tussen Rijk en Regio om de transitie naar een duurzaam en gezond voedselsysteem te versnellen. In het vierjarige programma hebben overheden, kennisinstellingen en ondernemers krachten gebundeld om hun impact te vergroten. Samen werken ze aan Toekomstbestendige landbouw, Gezonde voeding voor iedereen en het versterken van de Kennis en innovatiekracht in de regio. De Regio Deal Foodvalley stimuleert de productie én consumptie van betaalbaar, duurzaam en gezond voedsel in een gezonde en aantrekkelijke omgeving. Daarmee werken we tegelijkertijd aan welzijn en welvaart voor onze inwoners. Kijk op www.regiodealfoodvalley.nl

INLEIDING

De bodem is de basis! Een prachtige uitspraak, die doorgaans op instemming kan rekenen. Maar... de basis van wát precies? En als deze uitspraak waar is, wat betekent dat dan voor ons doen en laten met de bodems van onze percelen?

Onder Boer aan het Roer, het praktijkplatform van werkpakket Bodem en Waterkwaliteit van de Regio Deal Foodvalley, namen enthousiaste boer(inn)en en loonwerkers deel aan diverse bodemcursussen, pilots en leertafels.

Tijdens de bodemcursus stond vooral de vraag centraal: wat zijn kenmerken van een gezonde bodem en waarom is een gezonde bodem zo belangrijk? In pilots wordt er geëxperimenteerd met verschillende beheermaatregelen en in de leertafels hebben we een verdiepingsslag gemaakt met kruidenrijk grasland.

Werken aan de bodem raakt aan veel verschillende onderwerpen, die ook onderling weer samenhangen en elkaar beïnvloeden:

- 1) waterhuishouding;
- 2) structuur;
- 3) beworteling;
- 4) organische stof;
- 5) bodemleven;
- 6) bodemchemie.

Boeren die aan de slag gaan, ontdekken dat het loont om tijd en moeite te steken in al die thema's die zich voornamelijk onder de grond afspelen. De bodem is namelijk de primaire productiefactor op een agrarisch bedrijf. En bovendien eentje die je positief kunt beïnvloeden! Een gezonde bodem zorgt voor een goede ruwvoervoorziening en draagt bij aan maatschappelijke doelen, zoals schone watergangen, koolstofvastlegging, behoud van biodiversiteit en een afwisselend landschap.

Het doorzaaien van bestaand grasland zonder te scheuren is een mooie manier om te werken aan bodemverbetering. Dit boekje leidt je stapsgewijs door het proces van analyse van je perceel via het moment van doorzaaien tot en met het oogsten van kruidenrijk grasland. Het stappenplan is niet in beton gegoten, maar bevat handreikingen waarmee je aan de slag kunt. Volg je perceel, observeer en reageer op wat er gebeurt. Vergeet niet collega's te raadplegen terwijl je bezig gaat. Samen leer je meer, is het (nog) leuker en kom je verder!

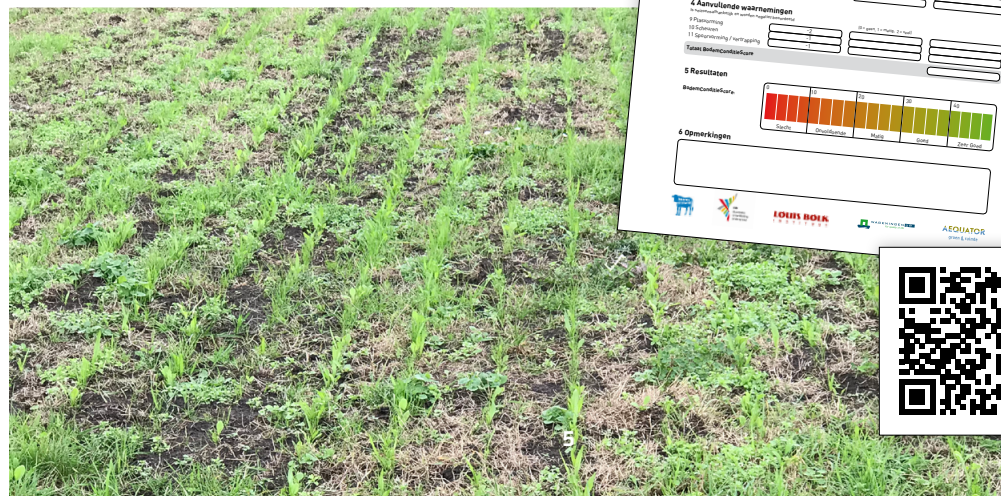
1 | ANALYSE VAN JE PERCEEL

Mooi, je bent in de gelegenheid om een perceel met kruidenrijk grasland in te zaaien! Maar hoe begin je, en met welk perceel? Ook voor bodemverbetering en inzaaien geldt: meten = weten. Pas als je weet wat je bodem nodig heeft en wat jij wilt bereiken, weet je wat je moet doen.

Als je een perceel voor ogen hebt, is het belangrijk om jezelf een aantal vragen te stellen:

- 1) Is het perceel droogtegevoelig? Juist een wat droger perceel heeft baat bij dieperwortelende kruiden en kan dus interessant zijn om door te zaaien;
- 2) Zitten er storende lagen in mijn perceel? Zo ja, waar?
- 3) Hoe is de conditie van de grasmat? Als de grasmat mooi dicht staat, kunnen kruiden er moeilijker doorheen. In een open, kalere grasmat heeft doorzaaien doorgaans meer effect;
- 4) Welke onkruiden staan er en hoe kan ik deze eventueel vooraf bestrijden?
- 5) Hoe is de chemische samenstelling van het perceel? Laat een bodemmonster nemen, bijvoorbeeld bij Eurofins of via een aanbieder van de Albrechtmethode (zoals Van Iersel in Biezenmortel). De pH-waarde is de belangrijkste parameter.

Een ander handig hulpmiddel om inzicht te krijgen in de staat van je perceel is de BodemConditieScore. Deze vind je op www.mijnbodemconditie.nl (scan de QR-code), onder het kopje 'Aan de slag'. Je kunt hier een scoreformulier downloaden met daarop een aantal indicatoren van bodemkwaliteit. Met het A4-tje in de hand observeer je je perceel en geef je per indicator een score. Op deze site vind je overigens nog meer lezerswaardige informatie over bodemleven, organische stof, beworteling, enz.

2 | MAAK EEN BODEMBEHEERPLAN

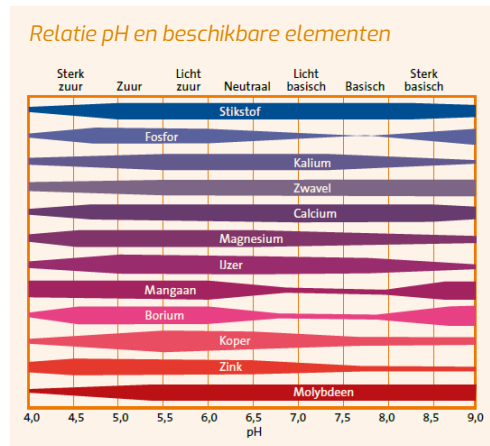
Nu je een beeld hebt van je in te zaaien perceel kun je tot maatwerk over gaan. Want stel, uit het bodemmonster blijkt een te lage pH-waarde, dan moet je daar wat aan doen. Voor kruiden doorzaaien is de pH-waarde dé factor van belang. Is de pH te laag, dan slaan vooral de klavers niet aan. Ook het kalium mag niet te laag zijn, magnesium juist weer niet te hoog. Strooi wel de juiste kalk als je de pH omhoog wilt brengen. Gips kan een goede optie zijn: daarin zit geen magnesium, maar wel zwavel. Zwavel is ook meestal aan de lage kant op zandgrond.

Als er onkruid staat dat je nog weg wilt hebben met gewasbeschermingsmiddelen, moet je dat voor het doorzaaien doen. Naderhand gaat niet, kruiden kunnen niet tegen bespuiting.

Bedenk waaraan je kruidenmengsel moet voldoen:

- Ga je extensief natuurland of productief grasland doorzaaien?
- Zijn er eisen die aan het mengsel worden gesteld vanuit bijvoorbeeld de lokale of provinciale overheid, of natuurorganisaties?
- Wil je kruiden met een specifieke werking? Denk aan cichorei en/of esparcette tegen wormbesmetting bijvoorbeeld;
- Met welke grassoort kun en wil je de kruiden combineren? Welke verhouding is daarbij optimaal?

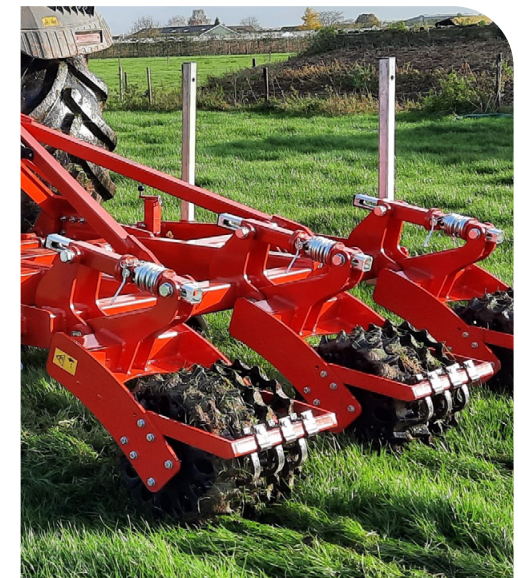
- Welke kruiden zijn kansrijk? Het is verstandig om een rijke schakering aan kruiden te nemen: diversiteit op de bodem = diversiteit in de bodem;
- Hoe dik kun je het beste (laten) zaaien en hoeveel kilogram zaaizaad heb je dus nodig?

3 | VOORBEREIDEN

Een goede voorbereiding is het halve werk. Bij het doorzaaien van kruiden geldt dat des te meer!

- Zorg ervoor dat je perceel niet kort van tevoren nog wordt bemest. Je geeft dan juist het gras in de bodem een boost, terwijl je de kruiden op achterstand zet. Precies wat je niet wilt dus;
- Maai het perceel kort af om het gras op achterstand te zetten ten opzichte van de kruiden. Je helpt zo de kruiden te ontkiemen en te groeien zonder dat ze als klein plantje meteen verstikt worden door het gras;
- Mocht je geen chemie mogen of willen gebruiken, kun je Jacobskruiskruid uitsteken. De knolletjes van bijvoorbeeld scherpe boterbloemen kun je een tik geven (twee cm de bodem in), maar doe dit kort voor het inzaaien, zodat ze geen kans krijgen om weer op te komen voordat de kruiden erop staan.
- Breek storende lagen in de bodem met een woeler. Dat kan voor het zaaien, maar je kunt ook eerst zaaien en dan breken. Je haalt dan het ingezaaide zaad iets omhoog en legt het weer terug. Voordeel van eerst zaaien en dan breken, is dat je niet later alsnog sporen rijdt met inzaaien. Als de bodem mooi los is, zijn echter beide opties goed;
- Over een losse bodem gesproken: het is belangrijk om te werken met kleine, lichte machines. Je kunt immers een losse bodem creëren, maar je moet er ook voor zorgen dat je 'm niet weer vast rijdt! Een belangrijk punt om te overleggen met je loonwerker.

Kruiden reageren anders op bemesting dan grasland. Niet bemesten bevordert de worteling van kruiden terwijl bemesten juist de meeste grassoorten zó'n boost geeft dat de kruiden nauwelijks kans krijgen. Voor alle mestsoorten geldt dat vaker kleine giften een beter effect heeft dan in één keer een grotere gift. Kijk bovendien welke kruiden er in het perceel aanwezig zijn. Met veel vlinderbloemigen hoef je geen stikstof te bemesten, maar staan er in een perceel alleen grassen en chicorei of smalle weegbree, dan is op een bodem met een laag stikstofleverend vermogen nog wat N-aanvulling uit dierlijke mest gewenst.

BODEMANALYSE

Zoals gezegd in hoofdstuk 2 is het van belang om je perceel te laten bemonsteren, zodat je weet wat je bodem nodig heeft. Kies voor een uitgebreide bodemanalyse waarin de pH en de beschikbaarheid van mineralen zoals Ca, Mg, K en S wordt meegenomen. Los daarvan kun je een 'bemestingskalendertje' loslaten op een maaiperceel kruidenrijk grasland dat er als volgt uit zou kunnen zien:

WANNEER?	MAAIPERCEEL
1 t/m 31 januari	Indien mogelijk: aanvraag vrijstelling bovengronds mest uitrijden
Vóór de eerste snede NB: is de klaver goed opgekomen? Dan kun je kunstmest achterwege laten	Afhankelijk van NLV van de bodem: * max. 15 kuub drijfmest zonder kunstmest OF * 20 ton vaste mest, eventueel aangevuld met 20 kg N uit kunstmest
Vóór de tweede snede NB: géén kunstmest	10 kuub drijfmest
Vóór de derde snede NB: géén kunstmest	10 kuub drijfmest
Vóór de vierde snede NB: géén kunstmest	Geen bemesting
Vóór de vijfde snede NB: géén kunstmest	Geen bemesting

BEWEIDING EN BEMESTING

Beweiding van een perceel kruidenrijk grasland is per definitie maatwerk. Of je kruiden slagen, is immers afhankelijk van een heel aantal factoren. Het is raadzaam om met je adviseur te bespreken hoe jouw kruidenrijke beweidingsperceel de grootste kans van slagen heeft. Neem in zo'n gesprek de volgende factoren mee:

- 1) **type beweiding.** Welke mogelijkheden heb je op jouw bedrijf? Standweiden, nieuw Nederlands weiden, stripgrazen, kurzrasen...? Niet elke beweidingvorm is geschikt voor alle soorten kruiden in grasland. Bij een standweide bijvoorbeeld lopen de kruiden teveel schade op door het vee en komen waarschijnlijk niet terug. Beweiden kan wel, maar slechts een á twee dagen. Bij kurzrasen worden veel kruiden te kort begraasd om zich goed te kunnen ontwikkelen. Toch kan kurzrasen wél optimaal zijn in jouw voedings- en beweidingssysteem, ondanks dat je minder kruiden overhoudt. Kortom, weeg voor- en nadelen af;
- 2) ook de **grootte van je huiskavel** bepaalt hoe snel je dieren weer terugkomen op een perceel, en dus hoeveel mest er op dat perceel komt. Daarbij is drie weken rust ideaal voor kruiden. In die tijd kunnen ze zich herstellen en groeien;
- 3) **aantal dieren per hectare.** Dat is immers heel bepalend voor de hoeveelheid mest die op je land komt. Ook de mogelijkheden hierin verschillen sterk per bedrijf, maar voor optimaal kruidenrijk grasland is niet te intensief beweiden – indien mogelijk – wenselijk.

Het kan nodig zijn om een perceel een keer schoon te maaien en dan eventueel wat mest aan te brengen. Denk dan aan maximaal 10 kuub drijfmest bij een beweiding van vijf koeien/ha.

'De functie van een plant hoeft niet altijd productie te zijn'

Voor in- en doorzaaien in Nederland is de periode van half augustus t/m eind september ideaal. Er zijn verschillende machines in bezit van diverse loonwerkers die het zaaien kunnen verzorgen:

- Semoir Easydrill SKY Agriculture
- Erth Agriseeder
- JK Flex Seeder
- Novag T-Force Plus
- He-va
- Vredo
- Single Disc Seeder

WORTELPAKKET

Melkveehouder Cor den Hartog is al jaren bezig met kruidenrijk grasland. Welke keuze maakt hij? "Ik kies planten die de beworteling van mijn perceel positief beïnvloeden. Hoe groter het wortelpakket van m'n teelt op het totale perceel, hoe groter het vangnet onder het perceel wordt en hoe minder uitspoeling. Zo werk ik meteen aan schoon grondwater. Naarmate kruiden dieper wortelen en zo de bodem losser maken, maakt het gras daarvan gebruik en wortelt eveneens dieper.

De functie van een plant hoeft dus niet altijd productie te zijn. Zelfs wanneer de kruiden zelf verdwenen zijn, blijft dat voordeel van gangetjes in de bodem bestaan. Verder kijk ik vooral naar productie: ik moet voer hebben voor m'n koeien. Dus ik kies vaak voor mengsels met klavers, cichorei en smalle weegbree die ik laat doorzaaien met de Novag."

BEHEER

Je kunt de kruiden een keer per jaar laten bloeien zodat ze uitzaaien. Maar dat heeft ook een nadeel: als de cichorei bloeit, krijg je een hoog ADL en holle stengels. Koeien eten dit niet, dus dat gaat ten koste van de kwaliteit van je voer. Het is net welke afweging je maakt. Ten slotte: laat de kruiden niet te kort afgrazen, dan verdwijnen ze.

Cor den Hartog

Zeker als je net met kruidenrijk grasland begint, is het slim om een mengsel te kiezen dat bestaat uit gangbare en sterke kruiden. Zo is de kans op een geslaagde doorzaai het grootst. Daarbij kun je nu of later variëren met het toevoegen van kruiden met een specifieke werking, al valt het vaak niet mee om ook die in je grasmat te krijgen en/of te houden. Wel worden kruiden steeds vaker onder de loep genomen en wordt er dus steeds meer bekend over voorwaarden voor doorzaai, samenstelling en effect. We zetten een aantal kruiden op een rijtje, met de meest gangbare (op zandgrond) bovenaan:

Kruid	Sterke eigenschap	Mogelijk nadeel
Rode klaver	Flink stikstofbindend vermogen en DS-opbrengst, maaipercelen	Moelijker in gras te houden, zeker bij beweiding
Witte klaver	Stikstofbindend vermogen, maai- en weidepercelen	Zaait goed uit, kan daardoor andere kruiden verdringen
Cichorei	Bevat veel mineralen (Na, Zn, Cu, Se en S), penwortel breekt storende bodemlagen	Gevoelig voor (teveel) vocht, na ongeveer drie jaar zo goed als verdwenen
Smalle weegbree	Remt maagdarmworminfecties bij vee, trekt vlanders aan	Gevoelig voor beweiding: een jaar later staat er (veel) minder
Duizendblad	Rijk aan K, Cu, Mn en Co, smakelijk en ontstekingsremmend	Melk en boter krijgen een bittere smaak en geur bij teveel duizendblad
Esparcette	Remt maagdarmworminfecties bij vee	Concentraties werkzame stoffen variëren sterk per plant, effect dus ook
Wilde peen	Bevat zink en wortelt diep	Heeft kou nodig om jaar erop te gaan bloeien
Paardenbloem	Bevat veel mineralen (Na, Zn, Se, S en Fe), ondersteunt darm- en leverfunctie van vee	Te hoog aandeel paardenbloem remt productie van grasland en is giftig
Luzerne	Meerjarig, zeer geschikt voor productiegrasland, diepe beworteling	Kalkminnend, heeft grond nodig met een pH van minimaal 6, niet geschikt voor weidegang
Timothee	Smakelijk en winterhard, geeft een open zode (dus ruimte voor kruiden)	Niet geschikt voor droge gronden, dus lagere zomerproductie, niet geschikt voor beweiding

Geen mooiere tijd dan oogsttijd! Enthousiasme is goed, maar let op: maai op minimaal acht cm hoogte, anders raak je veel kruiden - vooral klavers - kwijt.

RUWE AS

Natuurlijk ben je benieuwd naar de samenstelling van je oogst. Maar hier komt een lastig punt om de hoek kijken. Voederanalyses komen namelijk niet overeen met wat de koeien laten zien. Dat komt doordat de voederwaarde van kruiden nog niet gemeten kan worden. We weten nog niet goed wat ze doen op dierniveau. Kruiden bevatten veel mineralen en dat zijn asbestanddelen. Een monster van kruidenrijk grasland laat daardoor vaak een hoog ruwe as zien. Per elke tien punten ruwe as moet je er tien VEM bij optellen, dan heb je een indicatie van de daadwerkelijke verhouding.

PAS OP CALCIUM!

Ten slotte nog een waarschuwing. Sommige kruidenmengsels zitten hoog in het calcium. Wees voorzichtig met dit kruidenrijke gras voeren aan droge koeien. Als je een droge koe veel calcium voert, gaat ze naar een laag benuttingspercentage. Als ze gekalfd heeft, heeft ze juist een hoog benuttingspercentage nodig, maar ze maakt die omschakeling niet zo snel en kan onderuit gaan (melkziekte). Wees dus terughoudend met calcium voeren aan koeien in de droogstand. Zodra het dier weer melk gaat geven, moet ze een hoog benuttingspercentage vasthouden. Van de calcium die ze dan krijgt, kan ze melk maken. Dus dan kun je wat meer geven.

HET IS VOORJAAR EN IK ZIE GEEN KRUIDEN IN MIJN PERCEEL. ZAL IK MAAR WAT KUNSTMEST STROOIEN? Beter van niet. In het voorjaar laten kruiden zich nog niet zien. Kruiden hebben hun piek in de zomer en nazomer. Door het strooien van kunstmest geef je het gras een boost en werk je de kruiden juist tegen.

MOET IK KRUIDEN IEDER JAAR WEER DOORZAAIEN? Ieder jaar is niet nodig als je met het beheer rekening houdt met de kruiden. Na een jaar of drie zijn cichorei en rode klaver vaak verdwenen. Je kunt de kruiden laten bloeien en zichzelf laten uitzaaïen, maar dat kost je vaak gewasopbrengst terwijl het effect tegenvalt. Doorgaans blijkt het eens in de drie/vier jaar herhalen van doorzaaien de beste optie.

LOOPT MIJN GEWASOPBRENGST TERUG ALS IK EEN GRASPERCEEL DOORZAAI MET KRUIDEN?

Gelukkig niet! In het voorjaar staat het gras er waarschijnlijk minder dik op omdat je minder snelle meststoffen toedient. Maar de vlinderbloemigen binden stikstof uit de lucht voor je gras, en als het gras over zijn piek is, komen de kruiden er achteraan. Je perceel is dus steeds bedekt. Daardoor is de kans groot dat je over een heel seizoen gerekend niet minder maar juist méér tonnen van je perceel haalt.

MIJN GRASLAND IS IN AUGUSTUS/SEPTEMBER DOR DOOR DE DROOGTE. KAN IK NIET BETER SCHEUREN EN INZAAIEN IN PLAATS VAN DOORZAAIEN?

Een logische gedachte. Toch zijn dit juist uitgelezen omstandigheden om door te zaaien. Het gras is namelijk in de stress geschoten en dat biedt kansen voor de kruiden. De kruiden

kiemen door het bodemvocht en komen tussen de korte grassprietjes door. Zodra er weer regen valt, komen de kruiden meteen op terwijl het gras nog hersteltijd nodig heeft. Kortom, kruiden hebben bij doorzaaien in een droge tijd een voorsprong ten opzichte van het gras.

IK LEES OVER DIVERSE SOORTEN 'KRUIDENRIJK GRAS', ZOALS 'PRODUCTIEF' EN 'BOTANISCH'. WAT IS HET VERSCHIL?

Productief en botanisch zijn twee heel verschillende soorten kruidenrijk grasland. Botanisch geeft minder gewasopbrengst, wordt na 15 juni gemaaid en bloeit, waardoor er vlinders en insecten op afkomen. Botanische mengsels zijn geschikt voor de verplichte bufferstroken (geen bemesting). 'Productief' zegt al: dit kruidenrijke grasland is gericht op voldoende voer en kent (dus) een heel andere samenstelling dan botanische percelen. Beide typen kunnen prima naast elkaar bestaan.

HEEFT KRUIDENLAND EFFECT OP DE GEZONDHEID VAN MIJN DIEREN?

Van veel kruiden zijn gezondheidseffecten bekend. Zo zorgt smalle weegbree voor een betere pens- en antibacteriële werking. Veel kruiden remmen de groei van maag- en darmwormen en zijn rijk aan mineralen (zie hoofdstuk 6). Koeien blijken bovendien in staat om bij beweiding kruiden te selecteren die ze op dat moment nodig hebben. Kortom, er zijn al positieve gezondheidseffecten bekend, maar of dieren ook teveel kruiden kunnen binnen krijgen, hoe ze op kruidencombinaties reageren, enz. wordt nog volop onderzocht.

'Waar zijn die kruiden nou gebleven?'

Kruiden in je grasland houden, is best lastig. Sommige soorten verdwijnen doordat ze niet kunnen uitzaaien. Rode klaver is bijvoorbeeld na een jaar of drie/vier weg, evenals cichorei (die niet geschikt is om te laten uitzaaien). Dat is niet erg, je kunt immers gewoon opnieuw doorzaaien. Smalle weegbree zaait heel goed uit en gaat lang mee. Wat helpt om kruiden langer te behouden, is ze een rustperiode geven. Kruiden, zeker rode klavers, hebben zo'n drie à vier weken nodig om te herstellen na beweiden of maaien.

DE TOEKOMST

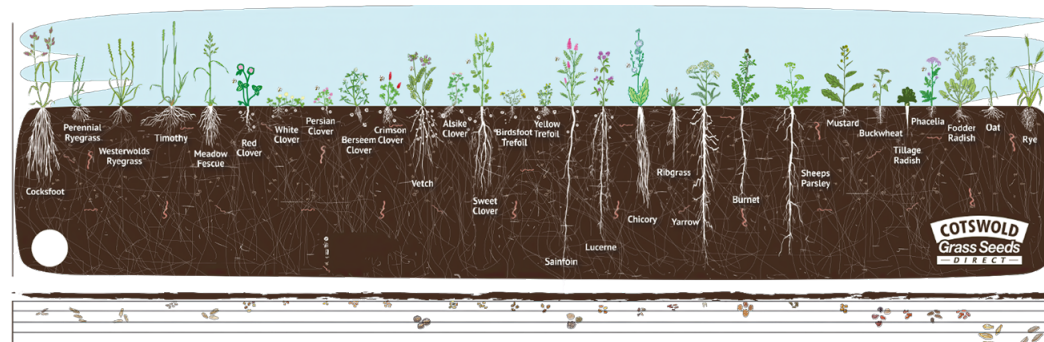
Heeft kruidenrijk grasland een toekomst? Waarschijnlijk wel. Met steeds scherpere bemestingsnormen (waaronder einde van de derogatie) wordt kruidenrijk grasland steeds interessanter. Er komt immers minder gras. Een slechter perceel kun je niet meer maskeren met wat extra mest. Je bodem(s) op orde krijgen en houden, lijkt de enige manier om je productie op niveau te houden.

HELE GROEISEIZOEN BENUT

Daar komt bij: gras groeit vooral in het voor- en najaar. In de zomer zijn juist de kruiden op hun top. Wil je dus een optimale opbrengst van je perceel afhalen over een heel seizoen, moet je ervoor zorgen dat je bodem gedurende het hele groeiseizoen bedekt is en gewas geeft. Met kruidenrijk grasland heb je dus niet minder, maar juist méér productie. Bijkomend voordeel is nog dat door de gewenste kruiden, onkruiden minder kans krijgen.

We zien dat grond steeds schaarser en duurder wordt. Daardoor wordt het interessanter om in goede kruidenmengsels te investeren, om meer van de gronden te halen die je in gebruik hebt.

Ten slotte is er veel nog niet bekend over kruiden en hun werking. Er is nog veel te ontdekken! Je ontdekt door bezig te gaan en te blijven, door elkaar enthousiast te maken en te houden, om door te gaan met kruidenrijk grasland en zelf data en gegevens te verzamelen. Dat is goud waard, en bovendien: dat is vakmanschap! Succes!

Bron: cotswoldseeds.com

LEREN IN DE PRAKTIJK

In de Proeftuin Boer aan het Roer hebben we binnen het thema Bodem- en Waterkwaliteit verschillende pilots uitgerold. Op <https://boeraanhetroer.nl/bodem-en-waterkwaliteit/> vind je de leerpunten en resultaten.

HANDIGE LINKS

- www.landbouwnetwerkrfv.nl/bodem-water-biodiversiteit/
- www.organic-forest.org
- www.groeibalans.nl
- www.louisbolk.nl
- www.dlvadvies.nl
- www.mijnbodemconditie.nl
- www.cotswoldseeds.com
- www.wvmaanen.nl

VIDEO'S OP YOUTUBE:

[Grond is een levend organisme](#)

[Cross Slot - Bringing The Soil Back To life](#)

Boer aan het Roer is de proeftuin van Regio Deal Foodvalley. Binnen de proeftuin worden innovaties geïmplementeerd en getest op het boeren erf. We organiseren leertafels en demonstraties om de resultaten en kennis uit de pilots met een brede groep te delen. Ook organiseren we praktische cursussen voor agrarisch ondernemers en erfbetreders.

MEER WETEN? NEEM CONTACT OP!

Bezoek onze website: www.boeraanhetroer.nl

Mail naar info@boeraanhetroer.nl of bel naar het Agroloket Regio Foodvalley op nummer 088 888 6633

MEER DOEN IN DE FOODVALLEY REGIO?

Boer aan het Roer heeft haar wortels in het Landbouwnetwerk Regio Foodvalley. Het Landbouwnetwerk ondersteunt met ruim 30 partners en boeren verbeteringen en oplossingen voor de diverse boerenbedrijven in de regio. Uniek is dat onderzoek, experimenteren, beleid maken en opgedane kennis verder brengen, hand in hand gaan! Via het Agroloket Regio Foodvalley bieden we een platform voor agrariërs om die kennis te bundelen en de toegang tot initiatieven in de regio makkelijker te maken. Heb je als agrarisch ondernemer een vraag over een project, initiatief, subsidie? Of heb je een kennisvraag? Neem contact op met het Agroloket Regio Foodvalley! www.landbouwnetwerkv.nl/agroloket/

www.boeraanhetroer.nl